

УДК 730 (477.87)

Ліанна БОКОТЕЙ,*викладач, кандидат педагогічних наук,**Закарпатський художній інститут,**м. Мукачево, Україна***СКУЛЬПТУРА ЗАКАРПАТСЬКОГО
ПОСТАВАНГАРДУ:
ПЛАСТИЧНІ ОБРАЗИ ЛОВРАНТА БОКОТЕЯ**

Бокотей Л. Л. Скульптура закарпатського пост-авангарду: пластичні образи Ловранта Бокотей. У статті проводиться аналіз пластичних образів транс-авангардиста Ловранта Бокотей. У автора сформувався своєрідна технологія створення скульптури за допомогою лише бензопили. Завдяки його експериментам з формою у роботах відслідковується принцип пластичного вираження в трьох тематично-образних групах.

Ключові слова: трансавангард, бриколаж, пластична форма, архетип, «а-ля буккеронеро».

Бокотей Л. Л. Скульптура закарпатського поставангарда: пластические образы Ловранта Бокотей. В статье проводится анализ пластических образов транс-авангардиста Бокотей Ловранта. У автора сформировалась своеобразная технология создания скульптуры с помощью исключительно бензопилы. Благодаря его экспериментам с формой в работах прослеживается принцип пластического выражения в трех тематически образных группах.

Ключевые слова: трансавангард, бриколаж, пластическая форма, архетип, «а-ля буккеронеро».

Bokotei L. Transcarpathian postavanguardia sculpture: plastic images of Lovrant Bokotei. The article analyzes the plastic images of transavanguardia Bokotei Lovrant. The author has formed a kind of technology for creating sculptures using only a chainsaw. Through his experiments with form in his work traces the principle of plastic expression in three thematically shaped groups.

Keywords: Transavanguardia, bricolage, plastic form, the archetype, «a la bukkeronero».

Постановка проблеми. Певно, немає людини, що не відчула б на собі дивовижний вплив мистецтва. Продукт естетичного сення дотавлення світу, воно надто відмінне від інших видів діяльностей, що формують світ людського буття. Контакт з мистецтвом не потребує спеціальних зусиль, адже здійснюється через переживання, де людина виступає у повноті своїх інтересів, потреб та здібностей.

Митці прагнуть висловити зміну відносин людини та природи, культури й трансцендентного начала, що пронизує світ. Поновити втрачений зв'язок з універсумом, відтворити нову духовну цінність у світі, де абсурд здається єдиною, не скомпрометованою цінністю.

Велич нашого карпатського краю підносить людину до мудрості народного епосу, який оточує нас навколо. Тільки тут не можна не розуміти таланти народу, який з давніх-давен заселив Карпати, навчився виживати у цьому краї, полюбив його, зумів використати дари гір для свого життя у пісні і праці, творити чудові дерев'яні речі для вжитку, прикрашаючи їх чудовою різьбою, випалюванням, інкрустацією металом, бісером, інтарсією.

Початки української скульптури губляться в глибині віків разом із початками історії українського народу. З певністю можна твердити, що скульптура в Україні процвітала як у формах монументальних, так і в формах дрібних пластичних виробів ще задовго до розповсюдження християнства. Прикладом таких стародавніх скульптур є кам'яні баби, які були розповсюджені майже по всій території України, жіночі статуетки, віднайдені археологами при дослідженні трипільської культури, та ін.

Помітних успіхів досягла різьба на Закарпатті. Відродження давніх традицій місцевої фігурної та рельєфної різьби пов'язано з іменем різьбяря В. І. Свиди, творчість якого є прикладом продовження і розвитку народних традицій в скульптурі.

XXI ст. – якісно новий етап у розвитку національного мистецтва на Закарпатті, який характеризується осмисленням значущості художньої спадщини, збереженням традицій, оновленням мови мистецтва, його тематичного, жанрового та образного кола, насиченням світовою класикою та сучасним художнім надбанням, потягом до експерименталізму; орієнтацією на нові, мобільні, ідеологічно вільні форми організації художнього життя (фестивалі) та створення нових колективів митців (об'єднання, студії та ін.), насиченням новими явищами (перформанс, хепенінг, інсталяції та ін.), прагненням «входження» у світовий художній контекст при повному збереженні національної неповторності.

Мистецтво – це неусвідомлена сповідь людства. Часто, коли людина ще не може в логічних поняттях сформулювати зародження нового світовідчуття, побудувати нову модель світу і визначити своє місце в ньому, мистецтво тільки йому властивими засобами розкриває багатство взаємодій людини й світу. І звертаючись до сучасного мистецтва, людина осягає, часто сама цього не помічаючи, суть світу, легко адаптується в складних, постійно змінних умовах [1].

На відміну від традиційного, сучасне мистецтво завжди прагне розкрити світорозуміння, самопізнання людини.

Мистецтво як форма свідомості акумулює життєвий і соціальний досвід. Представлене безліччю течій і напрямів, свідомо інваріантне, мистецтво ХХІ ст. постійне тільки в одному – у типі відношення до людської свідомості, якість якої воно весь час прагне докорінно змінити. І ось тут «усі засоби добрі»: від наслідування первісного мистецтва, дитячої творчості, епатажу аж до мрії про далекі, трансцендентні світи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Сучасне мистецтво знаходиться у напруженому пошуку ідей, які допоможуть відновити втрачений зв'язок між тимчасовим і вічним, земним і небесним (матеріальним та ідеальним). Трансавангард – шлях пізнання, але він не дає готових результатів, не повчає, скоріше лише настроює, закликає бути готовим до найнесподіваніших подій і фактів. Сучасне мистецтво легко грає з будь-якими формами, ситуаціями, ідеями [2]. Так, до прикладу, Андрій Пузакулич своїм чародійним різцем оживляє дерев'яні пеньки та колоди, гілки та дошки. Він створює об'ємні фігури-персонажі (понад метр у висоту) на різні теми. Серед його робіт і працьовиті гуцули, і домашні звірі, міфологічні персонажі й казкові герої, видатні постаті, ікони тощо. Натомість основа творчості Василя Сідака базується на традиціях, звичаях, обрядах та людській моралі. Він створив розлогу галерею художніх образів у скульптурі малих форм, сюжетних композицій, виконаних у техніці круглого, горельєфного і барельєфного різьблення.

З представників закарпатського «трансавангарду» можна виділити яскраву постать Ловранта Бокотея, який наголошує, що форма є головною. У своїх творах він висловлює нові ідеї та почуття, наче представляє, творить не лише з власної фантазії, а спирається на те, що помічає довкола. Помічає першим і відкриває для інших. Матеріал у його руках теж говорить, має власний настрій, характер, його потрібно поважати, любити – тільки тоді він дозволить ідеї виразитися у ідеальних лініях, передати енергію рук автора. Хтось має свій улюблений матеріал, хтось постійно експериментує, а хтось намагається знайти унікальну фактуру, проте спочатку всіх турбує лише одне – момент дозрівання задуму.

На жаль, творчість скульптора Ловранта Бокотея сьогодні залишається практично не дослідженою, що й актуалізує наше дослідження.

Мета дослідження: проаналізувати семантику образів та їх пластичне вирішення у творчості Ловранта Бокотея.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ловрант Бокотей через сучасність об'єднує світ минулий з майбутнім. Він сприймає мистецтво як найвищий духовний орган, в якому зустрічаються життєві сили усього зовнішнього людства, а внутрішні сили людства виступають насамперед. Унікальність мистецтва, за Гегелем, полягає в тому, що воно виражає «глибинні людські інтереси, все-

осяжні істини духу. У твори мистецтва народи вклали свої найзмістовніші внутрішні споглядання й уявлення. Мистецтво часто служить ключем, а в деяких народів єдиним ключем для розуміння їхньої мудрості й релігії» [3].

Бокотей органічно поєднує класичні, модерні й постмодерні прийоми творчості – експресивні, міметичні, синергетичні та симуляційні. Виникає «асамбляж» методів художньої творчості, в яких автор намагається показати нікчемність і величність життя. Відбувається спроба синтезувати в процесі творчості різні починання, створюючи новий погляд на предмет – об'ємний, повний, емоційно насичений. Все це перейшло від його живописних полотен в пластичні образи.

Кожна його скульптура – це перетин, перехід, перетікання одне в одне. Швидше, універсальний обмін між минулим і повсякденністю, квантовий скачок у майбутнє, тобто взаємоперехід та взаємодія різних областей життя. Автор намагається осмислити себе в іншому часово-просторовому вимірі: для нього важливіша сутність твору, аніж співвіднесення скульптурних зображень із простором.

Бокотей тривалий час проживав на Далекій Півночі, де у колі митців вирізнявся оригінальним творчим баченням. Саме в цей час він створює свої перші скульптури з гіпсу в техніці «а-ля буккероне-ро». Цьому посприяла і ґрунтовна освіта, яку він здобув, навчаючись у Львівському інституті декоративно-прикладного мистецтва (закінчив в 1970 р.). Улюбленими вчителями були Сойка, Звіринський, Пушкаш, Медвідь, Крвавич, Самотос.

По поверненні на батьківщину на початку ХХІ століття Ловрант одразу ж розпочав активну творчу діяльність в двох напрямках: живопис і скульптура. Створювані ним фактурні образи в живописних полотнах митець вирішив втілити і в об'ємних пластичних формах з дерева. Саме тому його живопис та скульптура органічно поєднані між собою. Складається враження, що дерев'яна скульптура виливається з картини ніби ртуть і застигає в матеріальних абстрагованих образах.

Унікальність авторської технології створення скульптури полягає в використанні лише бензопили. На це його надихнула група різьбярів з Прибалтики, з якими він познайомився на пленері в Угорщині. Процес створення прибалтами дерев'яних скульптур бензопилою справив на нього величезне враження. По поверненні на Закарпаття художник вперше взяв до рук бензопилу, до цього незнайомий йому інструмент, і став творити трансавангардні скульптури.

Починаючи роботу над скульптурою, митець не створює в уяві її образ. В ході роботи дерево саме веде бензопилу, підказуючи йому, в якому образі воно хоче втілитись. Так, з дуба постають величні скульптури «Апостолів», а з яблуні, груші, горіха та сливи – витончені та ніжні форми «Леді Гага», «Єднання», «Моя сім'я», «Фігура жінки».

У 2008 р. Ловрант почав роботу над масштабним проектом: створення скульптурної композиції з дванадцяти фігур на в'їзді до селища Чинадієво

Мукачівського району, які символізували б дванадцять апостолів. Це було задумано як календар, де він по-своєму репрезентує власні ціннісно-сміслові коди. Дванадцять – символ космічного порядку і спасіння, зодіаку, завершеності, вічності, повноти, сили та могутності. Так, наприклад, перший місяць в календарі – січень, який символізує свій знак зодіак, коштовний камінь та одного із апостолів. Саме в той місяць, до якого відноситься одна із скульптур, автор творив скульптуру, аби сповна відчутти атмосферу. Формується, так би мовити, бріколажна думка, що вміщає так зване реальне, надреальне і ірреальне, а у свідомості митця – кодомовні повідомлення [4].

На жаль, проект не було втілено в життя через відсутність фінансування, а тому автор спромігся створити лише чотири фігури з дуба (майже 3 метри заввишки).

Натомість у автора виникла ідея зробити власний музей, в основі якого стали чотири фігури «Апостолів». Наповнюючи колекцію для майбутнього музею, Ловрант почав експериментувати з різними породами дерев, а саме явором, липою, горіхом, яблунею, грушою. В ході роботи художник розробляв внутрішній світ кожного пластичного образу, його конструкцію, структуру, фактуру. Автор з'ясував, що кожне дерево має свою енергетику, і саме це підказує тематику, тому художникові залишається лише доробляти уже природну форму. Наприклад, на одній із перших робіт майстер відтворив абстрагованого «Лінивця».

Скульптор постійно експериментує, створюючи абсолютно новаторські речі. Завдяки своїм експериментам з формою, у його роботах можна побачити принцип пластичного вираження, що можна згрупувати за трьома тематично-образними напрямками.

Перша група представлена анімалістичним жанром у формі авторського уявного бачення пластичного розуміння у композиціях «Лінивець», «Лебедина пісня», «Морські котики».

Друга група відображає жіночі образи. Видовжені силуети, узагальнено трактовані голова й обличчя – формальні якості, що використовуються автором для того, аби передати містичну, невловиму сутність джерела творчої сили, жіночої за своєю

природою. Атмосферу, пронизану тонкою грою почуттів та емоцій, що виражають містичну концепцію жіночності, передано у композиціях «Фігура жінки», «Леді Гага», «Подруга Бабака».

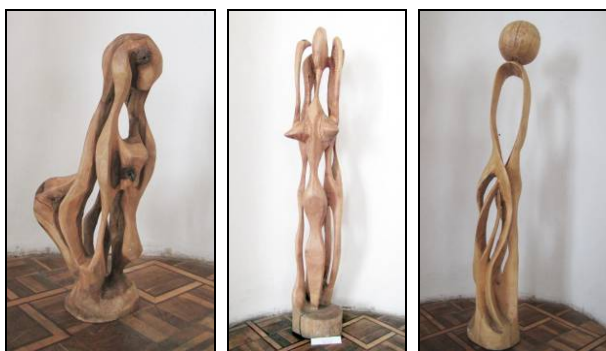

Третя група базується на використанні архетипічних знакових уявлень Ловранта, за допомогою яких автор прагне до узагальнення та передачі певних станів. Немов архаїчний майстер, він насичує пластичні форми магічною символікою. Складається враження, що роботи незакінчені, фрагментарні, не деталізовані, і при цьому вирішальне значення надається пошуку універсальної, позача-

сової багатозначної форми, її органічності навколишньому простору, силі внутрішнього змісту. Художнє освоєння матеріалу розглядається як міфотворчість всесвіту, а тому справляє враження вічного творення життя на стійких національно-культурних моделях. Скульптурні форми створюють глобальні концепції між тимчасовим і вічним – «Інь-янь», «Єднання», «Погляд», «Чотири стихії», «Всесвіт», «Інтрига».

Л. Бокотей зі скульптурою «Лінивець»

1

2

3

- 1 – «Баран і кізенька» горіх, 2015
 2 – «Леді Гага» груша, 2014
 3 – «Чотири стихії» явір, 2010

На думку Ловранта Бокотей, у роботах слід уникати конкретності, щоб упоратися з такими абстрактними елементами, як символ, асоціація і відносність, тому усі свої фігуративні та абстрактні інтерпретації відтворює на відкритому повітрі аби зли-

тися з живою природою. Кожна його скульптура – це подорож, тому її можна роздивитися з усіх ракурсів і з любої відстані.

У його роботах приваблює те, як він працює із формою: подібно до поетів, він римує, ритмує, досягає гармонійного звучання, наче б обігруючи трансформацію пластичних образів, які є засобом вираження духовного – пристрасті, натхнення, вибор емоцій.

Ловрант акцентує на значимості форми, пов'язує її з матеріальним виразом творчості, що допомагає впливати на свідомість споглядача з більшою ефективністю, більшою емоційністю, повідомляючи по-своєму про життя. Він виробляє нові способи художнього мислення, здатні не тільки «відбивати» зображуючи, але й перетворювати навколишню реальність і реальність внутрішнього світу людини.

Висновки і перспективи. Митець є надзвичайно багатогранною людиною. Твори є висловом його особистості, чому сприяють різні чинники: його життєвий досвід, а також бажання висловлювати себе завжди в новий, незнаний спосіб. Енергія митця, його свідомість, інтуїція та навколишній світ стали потужним засобом у творчості художника.

Не маючи чіткого розуміння, як має виглядати робота, не опанувавши правильне технічне виконання, скульптор передає внутрішній простір композиції, що вражає неймовірною динамікою, незупинним рухом, якоюсь магічною енергетикою.

Складається враження, що його світ і мислення уподібнюються бріколажу, можливо, пазлам, що вбирає в себе різні художні, культурні мови, дискурси, які нескінченно говорять один з одним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Левчук Л. Т., Оніщенко О. І. Основи естетики. – К.: Вища шк., 2000. – 271 с.
2. Український авангард 1910–1930 рр. – К.: Мистецтво, 1996.
3. Ортега-и-Гассет Х. Естетика. Філософія культури. – М., 1991. – С. 200.
4. Оніщенко О. Художня творчість: проект неklasичної естетики. – К., 2008.
5. 100 великих скульпторів / Сост. С. А. Мусский. – М.: Вече, 2002. – 480 с.